

საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების დაფინანსების როლი საქართველოს უმაღლესი განათლების გლობალიზაციაში

მარიამ მელიქიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

თუკი გავითვალისწინებთ მსოფლიოში არსებულ ვითარებას, ცალსახად აღსანიშნავია, რომ მიმდინარე პროცესებმა დიდი ზეგავლენა იქონია მთელს მსოფლიოსა და ქვეყნებს შორის არსებულ სავაჭრო-საგარეო ურთიერთობებზე. ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური განსხვავებების მიუხედავად დიდი გამოწვევა აღმოჩნდა ახალ კორონავირუსთან გამკლავება. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ჩვენმა უცხოელმა პარტნიორებმა გამოავლინეს დიდი მხარდაჭერა ჩვენი ქვეყნის გაძლიერების საქმეში. გაუმჯობესდა ეკონომიკური პარამეტრები, დიდი პროგრესი იგრძნობა ქვეყნისთვის სხვადასხვა გრანტებისა და თანადაფინანსებული პროექტების რიცხოვნობის ზრდის თვალსაზრისით. მნიშვნელოვანია, რომ საქართველო მზადაა ევროპული და ევროატლანტიკური ინტეგრაციის ყველა ეტაპისთვის. ამ საკითხებში უსათუოდ მნიშვნელოვანია საერთაშორისო პარტნიორების დახმარება. ჩვენ უნდა შევძლოთ, დონორების დახმარების გზით ეროვნულ პრიორიტეტებს შევუსაბამოთ ჩვენი პოლიტიკა, როგორც დახმარების ეფექტურობის საერთაშორისო პრინციპებითა და მდგრადი განვითარების მიზნებთან დაკავშირებული ვალდებულებებითაა გათვალისწინებული.

უმაღლესი განათლების ხარისხი უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს ამა თუ იმ ქვეყნის ბიზნესის, ეკონომიკისა და სოციალური განვითარების საქმეში. იმისათვის, რომ ადეკვატურად შეფასდეს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა განათლების სექტორში, მნიშვნელოვანია განვიხილოთ კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI), რომლის საშუალებითაც გავაანალიზებთ იმ ფაქტორებს, რომლებიც, ქმნის ქვეყნის ბიზნესკლიმატს, გვებმარება მწარმოებლურობისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდაში.

საკვანძო სიტყვები: საგანმანათლებლო სისტემა, უმაღლესი განათლება, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები

საქართველოს განათლების სისტემის განვითარება გლობალიზაციის კონტექსტში და საქართველო გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსში (GCI)

განათლების როლი ცოდნის ეკონომიკის ეპოქაში სულ უფრო იზრდება, სცილდება სახელმწიფოს ეროვნულ საზღვრებს და ხდება საერთაშორისო ინსტიტუტი. ინფორმაციული ტექნოლოგიების რევოლუციის კვალდაკვალ მნიშვნელოვნად იზრდება ცოდნის მუდმივად განახლებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების საჭიროება. მნიშვნელოვანია განათლების სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქციები, რომლის განხორციელების ეფექტურობაზეა დამოკიდებული ქვეყნის პროგრესული განვითარება. სახელმწიფო, მოსახლეობა მთლიანად და თითოეული ადამიანი ცალ-ცალკე დაინტერესებულია განათლების სისტემის განვითარებითა და სრულყოფით, რათა მან შეძლოს როგორც საგანმანათლებლო, ასევე სოციალური ფუნქციების მიზანმიმართული და თანმიმდევრული რეალიზება.

რამდენად ეფექტურად ასრულებს უმაღლესი განათლება ამ ფუნქციებს? ამართლებს თუ არა უმაღლეს განათლებაში ჩადებული მზარდი კერძო და სახელმწიფო ინვესტიცია? უმაღლესი განათლების სისტემის ეფექტურობა პირველ რიგში განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად პასუხობს იგი გარემოში არსებულ მოთხოვნებს. შესაბამისად, უმაღლესი განათლების სისტემის ამონაგების შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან თავსებადობის მონიტორინგი დღეისათვის სისტემის ეფექტურობის შეფასების მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენს. (<https://forbes.ge/blogs/saqarthvelo-globaluri-konkurentunarianobis-reitingshi/>)

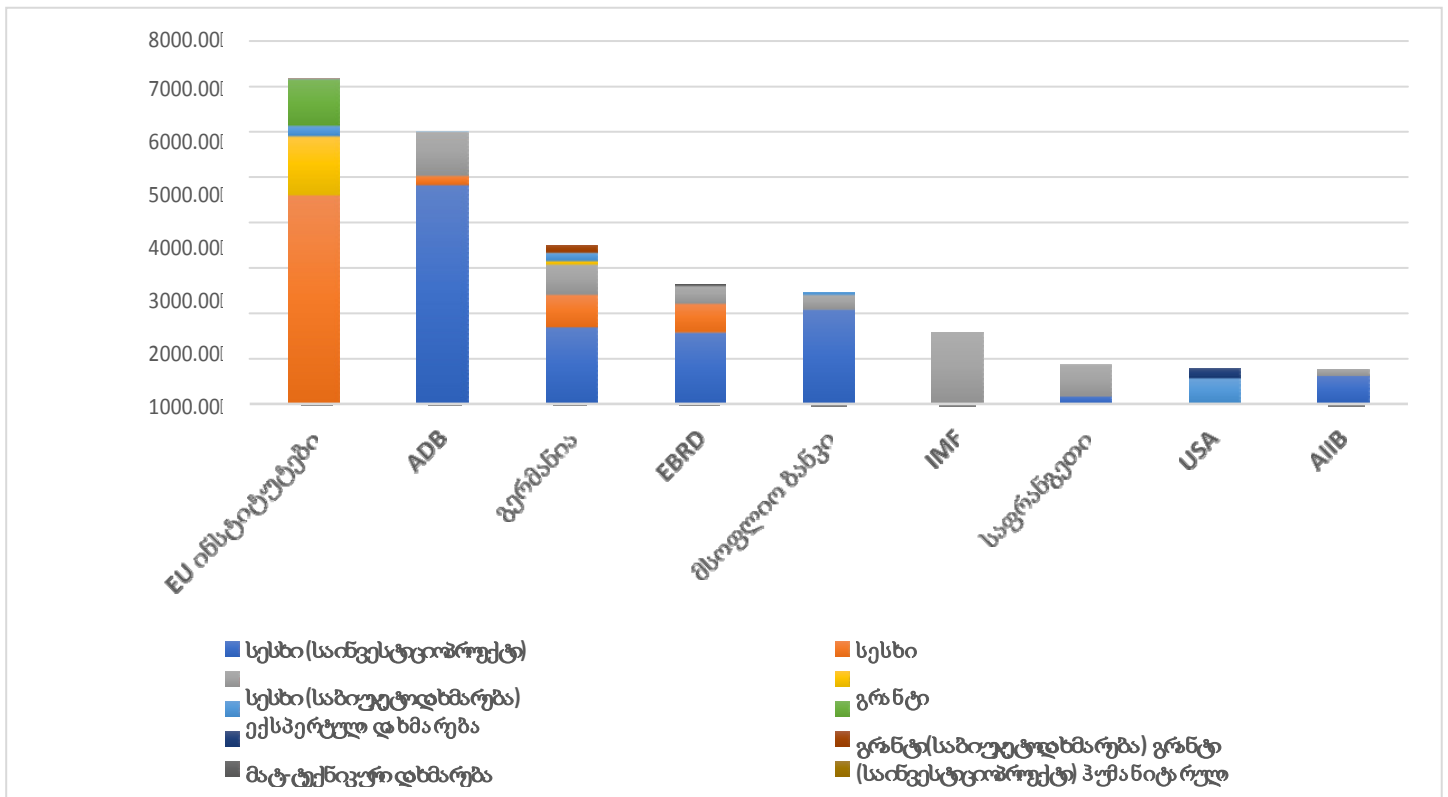
გლობალური მდგრადი კონკურენტუნარიანობის 2020 წლის ინდექსი (GSC index 2020) ტრანსეროვნულმა ორგანიზაციამ SolAbility გამოაქვეყნა. ანგარიში მსოფლიოს 180 ეკონომიკის მდგრად კონკურენტუნარიანობას აფასებს. GSC index 2020-ის რეიტინგში საქართველო 37-ე ადგილზე გავიდა, შეფასების ქულა წინა წელთან შედარებით გაიუმჯობესა და 51.2 ქულით საუკეთესო ისტორიული შედეგი დააფიქსირა. საქართველო რეიტინგში უსწრებს, ისეთ მონინავე ეკონომიკებს, როგორიცაა ჩინეთი, სინგაპური, ავსტრალია, ისრაელი, საბერძნეთი, მალტა, ჩილე, კვიპროსი და ა.შ. რეიტინგში საქართველო ყველა მეზობელ ქვეყანას უსწრებს, პოსტსაბჭოთა სივრცეში კი მხოლოდ ბალტიის ქვეყნებს ჩამორჩება. საქართველოს პოზიცია გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსში შემავალი შეფასების კრიტერიუმების მიხედვით, საქართველოს ყველაზე მაღალი ქულა – 89.6 საბანკო სექტორის სტაბილურობაში აქვს. ასევე მაღალი ქულა აქვს ელექტროენერგიასა და წყალზე ხელმისაწვდომობაში – 89.2. ყველაზე დაბალი ქულარ – 23.8, საქართველოს კვლევებსა და განვითარებაში აქვს. საქართველოს საკმაოდ დაბალი ქულა – 32.7 აქვს ასევე ინოვაციებში. რეიტინგის მიხედვით, საქართველო ყველაზე დაბალ პოზიციაზე, 125-ე ადგილზე (141 ქვეყნიდან) სამუშაო ძალის კვალიფიკაციის დონით არის.

მდგრადი კონკურენტუნარიანობის ინდექსი აერთიანებს 5 აგრეგატში გაერთიანებულ 127 ინდიკატორს და ეფუძნება გაეროს, მსოფლიო ბანკის, სავალუტო ფონდის, OECD-ის და მსოფლიოს სხვადასხვა კვლევითი ცენტრების პროფილურ გამოკვლევებს (World Bank Indicator database, various UN agencies (UNDP, UNEP, UNICEF, FAO, WHO, WMO, www.data.un.org), the International Monetary Fund (IMF), and other nongovernmental organizations (including Transparency International, Reporters without Borders, The New Economics Foundation, The Institute for Economics and Peace, The Fund For Peace, the Joint Global Change Research Institute). (<https://bm.ge/ka/article/globaluri-mdgradi-konkurentunarianobis-indeqsis-mixedvit-saqartvelo-40-sauketeso-qveyanas-shorisaa/70317>)

დახმარების უდიდესი ნაწილი მრავალმხრივ დახმარებაზე მოდის და სესხებსა და საინვესტიციო სესხებზე ნაწილდება. ამჟამად, მრავალმხრივი დახმარების უმსხვილესი ნაწილი გაცემულია ევროკავშირის ინსტიტუტების (27.13%), აზიის განვითარების ბანკისა (22.67%) და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (10.02%) მიერ. საქართველოსთვის გამოყოფილი ორმხრივი ოფიციალური განვითარების დახმარების უდიდესი ნაწილი მოდის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) წევრებზე, რომლებიც განვითარების დახმარების კომიტეტს (DAC) შეადგენენ. უმსხვილესი ორმხრივი დონორები არიან გერმანია (13.28%), საფრანგეთი (3.23%), და აშშ (3.02%). (მთავრობის დადგენილება №238, 1 ივნისი, 2015. 7 მსოფლიო ბანკი, ქვეყნების ახალი კლასიფიკაცია შემოსავლის დონის მიხედვით: 2019-2021).

დიაგრამა 1.

10 უმსხვილესი დონორი დახმარების ტიპის მიხედვით

ცხრილი 1.

2020 წლის 10 უმსხვილესი დონორი მოცულობის მიხედვით

დონორი	თანხა (ლ)	თანხა (\$)	წილი
EU ინსტიტუტები	7 200 013 164.48 ₾	\$5 531 483 555.86	27.13%
აზიის განვითარების ბანკი (ADB)	6 014 366 723.70 ₾	\$2 406 318 181.30	22.67%
გერმანია	3 523 207 642.42 ₾	\$1 274 976 208.21	13.28%
ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD)	2 659 741 121.88 ₾	\$919 883 010.93	10.02%
მსოფლიო ბანკი	2 479 486 815.43 ₾	\$1 015 025 491.50	9.34%
საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (IMF)	1 570 800 000.00 ₾	\$660 000 000.00	5.92%
საფრანგეთი	857 019 846.59 ₾	\$278 370 132.71	3.23%
ამერიკის გაერთიანებული შტატები (აშშ)	800 115 326.20 ₾	\$321 248 245.84	3.02%
აზიის ინფრასტრუქტურის საინვესტიციო ბანკი(AIIB)	750 489 888.00 ₾	\$263 715 000.00	2.83%
საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია (IFC)	679 728 332.00 ₾	\$359 200 000.00	2.56%
ჯამი	26 534 968 860.71 ₾	\$13 030 219 826.35	100%

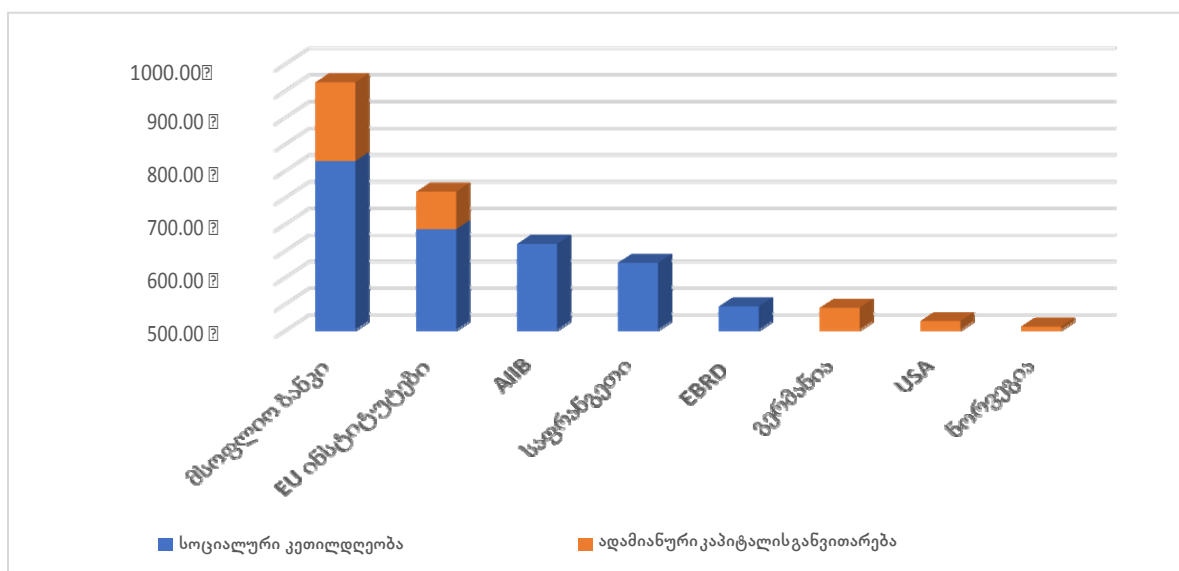
სამუშაო ძალის უნარების გასავითარებლად და შედეგების გასაზრდელად საშუალოვადიან პერიოდში, უმნიშვნელოვანესია განათლებისა და პროფესიული გადამზადების ხარისხის გაუმჯობესება. ამჟამად, საქართველო აღასრულებს განათლებისა და მეცნიერების ერთიან სტრატეგიას (2017-2021). სტრატეგია ეფუძნება უწყვეტი განათლების (Lifelong learning) პრინციპს და მიზნად ისახავს განათლების მაღალი ხელმისაწვდომობისა და ხარისხის უზრუნველყოფას ყველა დონეზე. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ, განვითარების პარტნიორების მხარდაჭერით, დაიწყო მუშაობა განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი 2022-2032 წლების სტრატეგიაზე, რომელიც ასევე მოიცავს პროფესიული განათლებისა და გადამზადების სამოქმედო გეგმას (2021-2025).

საქართველოს საგანმანათლებლო ურთიერთობები პარტნიორ ქვეყნებთან, საერთაშორისო ორგანიზაციები და უმაღლესი განათლების გლობალური პოლიტიკის სივრცე

განათლებასთან დაკავშირებული საკითხები საკმაოდ აქტუალურია და ბევრ საინტერესო მიმართულებას მოიცავს. არსებობს განათლების ბევრი ფორმა და თითოეულს ახასიათებს გარკვეული სპეციფიურობა. მნიშვნელოვანია ყურადღების გამახვილება სახელმწიფოს როლზე განათლებაში. ადამიანები შრომობენ როგორც გონებრივად, ისე ფიზიკურად. მართლაც, განვითარებულ ქვეყნებში, ადამიანის ინტელექტუალური შესაძლებლობა გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია ფიზიკურთან შედარებით ხელფასის განსაზღვრის დროს. ამ მიზეზით, ინვესტიციები, რომლებიც ამაღლებს ადამიანის ინტელექტს, სხვა სიტყვებით, განათლების დონეს, ადამიანურ კაპიტალში ინვესტიციების ყველაზე მნიშვნელოვანი ფორმაა. განათლება ადამიანური კაპიტალის შექმნაში ინვესტიციაა. ფიზიკურ კაპიტალში ინვესტიციების მსგავსად, ისიც შეიძლება ძვირადღირებული იყოს.

დიაგრამა 2.

უმსხვილესი დონორები მოცულობის მიხედვით (სოციალური კეთილდღეობა და ადამიანური კაპიტალის განვითარება)

**მიმდინარე კუმულაციური დახმარება მოცულობისა და OECD სექტორების მიხედვით
(სოციალური კეთილდღეობა და ადამიანური კაპიტალის განვითარება)**

სექტორი	ოდენობა
ჯანმრთელობა	1 829 591 400.35 ₾
მულტისექტორული სწავლება	454 539 871.10 ₾
სკოლამდელი/ დაწყებითი განათლება	138 127 673.07 ₾
კულტურა და დასვენება	121 048 141.50 ₾
დასაქმების პოლიტიკა	82 990 247.55 ₾
უმაღლესი განათლება	10 650 886.17 ₾
საშუალო განათლება	2 016 310.01 ₾
სოფლის განვითარება	1 540 582.63 ₾
სოციალური სერვისები	1 176 800.00 ₾
პროფესიული მომზადება	985 543.89 ₾
ურბანული განვითარება	388 500.00 ₾

უმაღლესი განათლების ეფექტიანობა სახელმწიფოს თვალსაზრისით, პირველ რიგში, უნდა შეფასდეს საზოგადოების დემოკრატიულობის დონის გათვალისწინებით, რაც არის მოქალაქეთა დამოუკიდებლობის ხარისხის მაჩვენებელი. რაც გულისხმობს დამოუკიდებელი, გააზრებული მოქმედებების განხორციელების შესაძლებლობებს, მათ შორის ძალაუფლების სხვადასხვა ხარისხის მქონე სტრუქტურების ფორმირებას. ამიტომ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესი და ასევე, სოციალური გარემო საზოგადოებაში, მთლიანობაში, მაქსიმალურად უნდა იყოს ორიენტირებული დამოუკიდებელი, განვითარებული პიროვნების ფორმირებაზე.

მსოფლიოს უმაღლესი განათლების ეფექტიანობის შეფასებისათვის გამოიყენებენ სპეციალურ მაჩვენებელს – უმაღლესი განათლების უკუგების ნორმას. ის იქნა შემუშავებული მე-20 საუკუნის 60-იანი წლების ბოლოს და ადგენს უმაღლესი განათლების მქონე პირთა შემოსავლებსა და საშუალო განათლების მქონე პირთა შემოსავლებს შორის სხვაობის თანაფარდობას უმაღლესი განათლების დანახარჯების ოდენობასთან. ეს გვიჩვენებს ადამიანის მიერ განათლებაში განხორციელებული ინვესტიციების გამოსყიდვის დონეს, მსგავსად იმისა, თუ როგორ ხსნის მოგების ნორმა კაპიტალდაბანდების გამოსყიდვის ხარისხს. რაც უფრო მეტია უკუგების ნორმის მაჩვენებელი, რით უფრო ეფექტიანია უმაღლესი განათლებაში ინვესტირება.

ამრიგად, განათლება ადამიანის დახელოვნებასა და მწარმოებლურობას ზრდის, რის გამოც მას შეუძლია უფრო ეფექტიანად გამოიყენოს ხელთარსებული რესურსები, უფრო გონივრულად მიიღოს გადაწყვეტილებები, იპოვოს წარმოების ახალი გზები და გაიუმჯობესოს ცხოვრება. (დევიდ ნ. უეილი. ეკონომიკური ზრდა)

ინსტიტუციონალური დონის პროგრამები და ორგანიზაციული სტრატეგია უმაღლესი განათლების სფეროს განვითარებისთვის და სახელმწიფოს როლი განათლებაში

რასაკვირველია, იქ სადაც ქვეყნის ეკონომიკურ ფონს ვახსენებთ, აუცილებელია ყურადღების გამახვილება სახელმწიფოს როლზე განათლებაში. სახელმწიფოს ინტერესებში უნდა შედიოდეს განათლებით მოსახლეობის უზრუნველყოფა.

უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, ონლაინ სწავლებასთან შესაბამისობის მიზნით, მოდიფიცირდა სასწავლო გეგმები, გადაიხედა სწავლების მეთოდები და შეფასების სისტემები. უნივერსიტეტებმა შეიმუშავეს შესაბამისი გზამკვლევები და ვიდეოინსტრუქციები სტუდენტებისა და ლექტორებისთვის. აგრეთვე, ონლაინ ლექცია/სემინარების ჩანაწერები იტვირთება შესაბამის პლატფორმაზე და ხელმისაწვდომია სტუდენტებისთვის. ასევე, მნიშვნელოვანია, რომ უმაღლესი განათლება ავითარებდეს იმ კომპეტენციებს, რომლებიც ხელს შეუწყობს პიროვნული განვითარებისა და სოციალური მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. შესაბამისად, უმაღლესი განათლების კურიკულუმში უნდა აისახოს დემოკრატიული ღირებულებების, მოქალაქეობრივი თვითშეგნების, პიროვნული თავისუფლებისა და მენარმეობის განვითარების საკითხები.

სოციალური, პიროვნული და პროფესიული განვითარების პარალელურად, უმაღლესი განათლება უნდა უქმნიდეს ინდივიდს ღირსეული დასაქმების შესაძლებლობას, თუმცა რეალობა მკვეთრად განსხვავებულია და საგანმანათლებლო პროგრამები აცდენილია შრომის ბაზრის მოთხოვნებს. მნიშვნელოვანია ჩატარდეს კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებლის კვლევა, საგანმანათლებლო პროგრამები ორიენტირდეს შრომის ბაზართან, უნივერსიტეტებში გაძლიერდეს სტუდენტთა და კურსდამთავრებულთა დასაქმების ხელშეწყობის ცენტრები.

მნიშვნელოვანია გაანალიზდეს საგანმანათლებლო სივრცეში მიმდინარე პროექტები, მათ შორის უმნიშვნელოვანესია: ევროკომისიის განათლების, აუდიოვიზუალური და კულტურის აღმასრულებელ სააგენტო – ფულადი გრანტის/მიზნობრივი დაფინანსების გამცემი (დონორი) ორგანიზაცია, რომელმაც მიმდინარე პერიოდში „უმაღლესი განათლების ხელშეწყობის“ პროგრამის ფარგლებში (პროგრამული კოდი: 32 04 03 01) განახორციელა მიზნობრივი დაფინანსება 9,450.00 ევროს ოდენობით.

ასევე, საქართველოს განათლების სისტემამ ევროპული კომისიის მიერ მიიღო მიზნობრივი გრანტი, ოდენობით 3,760,000.00 ევრო პროგრამის „საერთაშორისო პროგრამებში ქართველ მეცნიერთა ჩართულობის ხელშეწყობა“ (პროგრამული კოდი 32 05 01 03) ფარგლებში.

აგრეთვე, კვლევების აღმასრულებელი სააგენტო (REA)-სგან მიღებულია მიზნობრივი გრანტი პროგრამის „მეცნიერების პოპულარიზაცია“ (პროგრამული კოდი 32 05 05) ფარგლებში, 197,500.00 ევროს ოდენობით.

პროგრამა „ინოვაციის, ინკლუზიურობის და ხარისხის პროექტირდ საქართველო I2Q (IBRD)“ (შემდგომ – პროგრამა) ხორციელდება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ მსოფლიო ბანკის მხარდაჭერით. ქვეყანაში ადამიანური კაპიტალის განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით, პროგრამა მიზნად ისახავს: სასკოლო მზაობაზე წვდომის გაზრდას, ასევე, განათლების ხარისხისა და საგანმანათლებლო გარემოს გაუმჯობესებას. პროგრამის განხორციელება ხელს შეუწყობს საქართველოს მთავრობის მიერ 2018-2023 წლების განათლების რეფორმის დღის წესრიგის უზრუნველყოფას, მათ შორის, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების შესაძლებლობების გაძლიერებაზე ორიენტირებული პროგრამის დანერგვას. პროგრამა შესაბამისობაშია მსოფლიო ბანკის საქართველოსთან პარტნიორობის 2019-2022 ჩარჩო-დოკუმენტთან. პროგრამა ეფუძნება საერთაშორისო სასესხო ხელშეკრულებას, რომელსაც ხელი მოეწერა

საქართველოს მთავრობასა და რეკონსტრუქციის და განვითარების საერთაშორისო ბანკს (IBRD) შორის. სასესიო ხელშეკრულებით პროექტის ჯამურ ღირებულებად 104,805,001 ევრო განისაზღვრა, საიდანაც IBRD 90,000,000 ევროს ინვესტიციას განახორციელებს.

„თანამედროვე უნარები უკეთესი დასაქმების სექტორის განვითარების პროგრამისთვის – პროექტი (ADB)“ პროგრამაა, ხორციელდება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს (შემდგომ – სამინისტრო) მიერ აზიის განვითარების ბანკის მხარდაჭერით. პროგრამა ხელს უწყობს საქართველოში სამუშაო ძალის პროდუქტიულობის ზრდასა და ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის გაძლიერებას, პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესების გზით იმ შვიდ პრიორიტეტულ ეკონომიკურ სექტორში, რომელიც თანხვედრაშია თანამედროვე შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან. პროგრამა გააძლიერებს პროფესიული განათლების ქვესექტორის შესაძლებლობას, ხელი შეუწყოს ეკონომიკურ ზრდასა და პრიორიტეტულ სექტორებში სამუშაო ადგილების შექმნას. ასევე, დაწერგავს ინოვაციებს პროფესიული განათლების ხარისხის ასამაღლებლად და ხელს შეუწყობს მის ბაზრის საჭიროებებზე მორგებას, მათ შორის საჯარო-კერძო პარტნიორობის, დახელოვნების ცენტრების, დარგობრივი უნარების საბჭოების და პროფესიული საგანმანათლებლო ინსტიტუტების კავშირების განვითარების გზით. პროგრამის განხორციელება დაგეგმილია 2021-2027 წლებში.

უმაღლესი განათლების, რ ისევე როგორც სხვა ნებისმიერი სოციალური ორგანიზაციის, ეფექტიანობა განიხილება ორ სიბრტყეზე – საზოგადოებრივ და პირად ცხოვრებასთან მიმართებაში. აშკარაა მათი ურთიერთდამოკიდებულება, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მიზანშეწონილია მათი ცალ-ცალკე შესწავლა, როგორც დამოუკიდებელი, ერთიანი სისტემის შემადგენელი ცალკეული ელემენტი, რომლებსაც აქვთ განსაკუთრებული მახასიათებელი ნიშნები.

განათლება, საბოლოო ჯამში, სამუშაო ძალის აღწარმოების გზით, უზრუნველყოფს მთლიანობაში საზოგადოების აღწარმოებას, რაც, თავის მხრივ, ავითარებს საწარმოო ურთიერთობებსა და საწარმოო ძალებს ნებისმიერ სფეროში, მით უფრო სოციალურად ორიენტირებულ საბაზრო ეკონომიკაში. უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის შემოსავლების ზრდასთან დაკავშირებული ეკონომიკური სარგებელი არ არის მხოლოდ მომუშავეს მიერ პროფესიული ვალდებულებების შესრულების შედეგი. ამიტომ უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ღირებულება არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ კვალიფიციური სამუშაო ძალის ფორმირებით. წარმოებაში დასაქმებულთა საგანმანათლებლო და კვალიფიციური პოტენციალის ამაღლება გამოიხატება როგორც ინდივიდუალური, ისე საზოგადოებრივი შემოსავლების ზრდით. შესაბამისად, განათლებას აქვს პირდაპირი ეკონომიკური სარგებელი.

უმაღლესი განათლება ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის

თანამედროვე საზოგადოების მოთხოვნების გათვალისწინებით უმაღლესი განათლების ძირითადი ფუნქცია არის პიროვნების განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა. უმაღლესი განათლების ანალიზისას გამოყოფენ მის სხვა ფუნქციებსაც. პირველი ფუნქცია პირობითად შეიძლება განისაზღვროს როგორც საზოგადოების გენეტიკური კოდის გადაცემა. ეს გულისხმობს მომავალი თაობებისათვის არა მხოლოდ დაგროვილი ცოდნის და უნარების, სამეცნიერო კვლევებისა და იდეების გადაცემას, არამედ, აგრეთვე საზოგადოებაში მიღებული ზოგადსაქცეობრივ ღირებულებების, მორალური, ეთიკური და ტრადიციული ნორმების გადაცემას.

უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ფუნქცია უმაღლესი განათლების სისტემაში მიღებული ცოდნისა და პრაქტიკული საქმიანობის უნარების საზოგადოებრივ საქონლად და ეროვნულ სიმ-

დიდრედ გადაქცევაში გამოიხატება. ეკონომიკური ფუნქცია ვლინდება პრაქტიკაში კვალიფიციური კადრების მიერ მათი მომზადების დონისა და ხარისხის შესაბამისად. საზოგადოების საგანმანათლებლო პოტენციალი ეს არის საზოგადოების სანარმოო ძალა, რომელიც ფლობს უმაღლესი განათლების სისტემის მიერ მოწოდებულ ცოდნას.

განათლების პროცესი – პროდუქტიული პროცესია, რის შედეგაც ხდება ცოდნის შეთვისება, შენახვა და შევსება. ამრიგად, განათლებასთან დაკავშირებული ყველა დანახარჯი უნდა იქნეს განხილული როგორც პროდუქტიული კაპიტალდაბანდება იმ პირობით, რომ სწავლის პროცესში მიღებული ცოდნა თავისი შინაარსით და მოცულობით პასუხობს საზოგადოებრივი წარმოების ობიექტურ მოთხოვნებს.

განათლებისა და მეცნიერების ეროვნული სტრატეგიის განხორციელებაში ძირითადი პასუხისმგებლობა აკისრია საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს. სტრატეგიის მომზადებაში აქტიური მონაწილეობა მიიღეს სხვადასხვა სახელმწიფო დაწესებულებებმა, დონორმა ორგანიზაციებმა, როგორცაა ევროკავშირის წარმომადგენლობა საქართველოში, UNICEF-ი და აშშ ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციის მეორე კომპაქტი. სტრატეგიაში ასევე გათვალისწინებული იქნა მსოფლიო ბანკისა და USAID-ის მიერ შემუშავებული ანალიტიკური დოკუმენტები.

განათლებასა და მეცნიერებას აქვს სტრატეგიული მნიშვნელობა ჩვენი ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისა და კეთილდღეობისათვის. მაღალი ხარისხის განათლება და მეცნიერება არის სოციალური კონსოლიდაციისა გარანტი. მაღალი ხარისხის განათლება ხელს უწყობს კეთილდღეობის ამაღლებას და პიროვნული, სოციალური და პროფესიული განვითარების აუცილებელი წინაპირობაა. ამ მიზნების მისაღწევად, საგანმანათლებლო სისტემა უნდა იყოს ყველასათვის ხელმისაწვდომი და ქვეყნის ყველა მოქალაქე უზრუნველყოს მაღალი ხარისხის მდგრადი შედეგების მიღწევის შესაძლებლობით. უმაღლესი განათლების ხარისხის შენარჩუნებისა და ამაღლების პროცესში, მნიშვნელოვანია უმაღლესი განათლების სფეროში ევროპული თანამშრომლობის გაძლიერება, რომლის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია უმაღლესი განათლების ხარისხის უზრუნველყოფის ევროპულ ქსელთან (ENQA) თანამშრომლობის გაღრმავება. ENQA-ს სრულფასოვანი წევრის სტატუსის მოპოვება იქნება წინ გადადგმული ნაბიჯი ევროპის ერთიან უმაღლეს საგანმანათლებლო სივრცეში ინტეგრირებისთვის და მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს საქართველოს საგანმანათლებლო სივრცის ცნობადობის გაზრდასა და მისდამი ნდობის ამაღლებას.

საერთაშორისო ორგანიზაციების გასული და მიმდინარე აქტივობები განათლების სფეროში, არსებული ვითარების მიმოხილვა და ძირითადი გამოწვევები

საქართველოს უმაღლესი განათლების სისტემამ ბოლო ათწლეულის განმავლობაში მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაცია განიცადა. ევროპის უმაღლესი განათლების სივრცესა (EHEA) და კვლევით სივრცეში (ERA) ინტეგრირების, განათლების ხარისხის განვითარების და ქართული უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის ინტერნაციონალიზაციის მიზნით არაერთი ნაბიჯი იქნა გადადგმული: ამოქმედდა უმაღლესი განათლების სამსაფეხურიანი სისტემა, კრედიტების ტრანსფერისა და დაგროვების ევროპული სისტემა (ECTS), შიდა და გარე ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემები, შეიქმნა ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო, გაჩნდა სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალის მობილობის შესაძლებლობა.

ბოლო რამდენიმე წლის მანძილზე გადამუშავდა ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო, ამოქმედდა ბაკალავრიატის პრიორიტეტული მიმართულებების პროგრამული დაფინანსების მექანიზ-

მი, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ინფრასტრუქტურის განვითარების პროგრამა, უმაღლესი განათლების სისტემაში ახალგაზრდების მოზიდვის მიზნით ამოქმედდა დოქტორანტების დაფინანსების პროგრამები, შეიცვალა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის სტანდარტები და კრიტერიუმები და საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის პროცედურები. თუმცა აღნიშნული ცვლილებები საკმარისი არ არის თანამედროვე გამოწვევების საპასუხოდ. საჭიროა რეფორმის პროცესში საკანონმდებლო ბაზის გადამუშავება.

საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემა ღიაა არა მხოლოდ ქართული, არამედ საერთაშორისო საზოგადოებისთვისაც. საქართველოს ავტორიზებულ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში 170-მდე უცხოენოვანი პროგრამა მოქმედებს, სადაც 10 000-მდე უცხოელი სტუდენტი სწავლობს.

ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციის მეორე კომპაქტის (\$140 მლნ) ფარგლებში 2015 წლიდან სან-დიეგოს უნივერსიტეტი საქართველოში სამი ქართული სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაზაზე ახორციელებს უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამებს STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) მიმართულებით. პირველად საქართველოში გაიცემა როგორც ქართული, ისე ამერიკული უნივერსიტეტის დიპლომები.

საქართველო აქტიურად არის ჩართული ევროკავშირის პროგრამაში ERASMUS+ და 131 პარტნიორ ქვეყანას შორის მე-8 ადგილს იკავებს წარმატებული პროექტების კუთხით. 2016 წელს ERASMUS+ მობილობის პროგრამებში საქართველომ მოიპოვა 1465 სტიპენდია. 2017 წელს აქტიურად მიმდინარეობს თანამშრომლობა ERASMUS+ პროგრამის ფარგლებში უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების, აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალისა და სტუდენტების მონაწილეობით. ინსტიტუციური განვითარების მიმართულებით დაფინანსდა 5 პროექტი. კრედიტების მობილობის პროგრამით მოპოვებულია 1333 სტიპენდია.

უმაღლესი განათლების მოდერნიზაცია ეხება უმაღლესი განათლების სისტემაში სწავლების და სწავლის პროცესში კვლევის როლის განსაზღვრას. უმაღლესი განათლების სისტემა უნდა პასუხობდეს თანამედროვე გამოწვევებს და შესაბამისობაში უნდა იყოს შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან. ასევე, სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალის ინტერნაციონალიზაცია ეროვნული სისტემების ნაყოფიერებისა და განვითარების ერთ-ერთი ეფექტური გზაა.

სამეცნიერო კვლევაზე დაფუძნებული განათლება მაღალი ხარისხის სწავლებისა და სწავლის ერთ-ერთი ქვაკუთხედი. ახალი ცოდნის შექმნა და გადაცემა, ინოვაციები და ტექნოლოგიები უმაღლესი განათლების დღის წესრიგის განუყოფელი ნაწილი უნდა გახდეს. სწავლებასა და სწავლასთან სამეცნიერო კვლევების ინტეგრირების ხელშეწყობისათვის საჭიროა როგორც შესაბამისი ინფრასტრუქტურის, ასევე პერსონალის დასაქმების შესაბამისი შიდა პროცედურების დახვეწა.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ერთობლივ ხარისხებსა და პროგრამებს, როგორც უმაღლესი განათლების ხარისხის უწყვეტი განვითარებისა და ინტერნაციონალიზაციის მდგრად მექანიზმს. ასევე, განხორციელდება სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალის მობილობის ხელშეწყობი ღონისძიებები და პროგრამები. აღნიშნული უზრუნველყოფს საქართველოში ხარისხიან განათლებაზე ხელმისაწვდომობას ქართველი სტუდენტებისათვის და მოიზიდავს უცხოელ სტუდენტებს, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის რეგიონული საგანმანათლებლო ცენტრად ჩამოყალიბებას.

ადგილობრივ და საერთაშორისო შრომის ბაზარზე კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის მიზნით, აუცილებელია თანამედროვე და ხარისხიანი საგანმანათლებლო პროგრამები. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია დასრულდეს აკრედიტაციის სტანდარტების განახლება და დარგობრივი მახასიათებლების განახლება/შემუშავება. ასევე მნიშვნელოვანია კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებლის კვლევა.

ხარისხიანი უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობის ზრდა სოციალური პროგრესისა და ეკონომიკური განვითარების აუცილებელი პირობაა. ამ თვალსაზრისით, სტრატეგია განიხილავს უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობის ორ ძირითად ასპექტს: ინკლუზიურობას და ფინანსურ ხელმისაწვდომობას.

საქართველოს მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების (STI) სისტემის მართვა რეგულირდება შემდეგი კანონებით: მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და მათი განვითარების შესახებ საქართველოს კანონი, უმაღლესი განათლების შესახებ საქართველოს კანონი, ინოვაციების შესახებ საქართველოს კანონი, გრანტების შესახებ საქართველოს კანონი და განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ საქართველოს კანონი.

საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების დაფინანსების გავლენა საქართველოს უმაღლესი განათლების პოლიტიკაზე

ევროკავშირისა და ზოგადად, საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში საქართველოს მეცნიერების ინტეგრირებისათვის მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ჩარჩო პროგრამებში და სამეცნიერო პროექტებში, (Horizon 2020, Cooperation in Science and Technology (COST) actions, Joint Research Center-ის პროგრამები) კვლევითი უნივერსიტეტების, სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრებისა და კვლევითი ჯგუფების აქტიური ჩართულობა და საქართველოს მეცნიერთა მონაწილეობით ორმხრივი, მრავალმხრივი სამეცნიერო-კვლევითი და ტექნოლოგიური პროექტების განხორციელება. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს საერთაშორისო თანამშრომლობა აშშ-სთან, ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან და აღმოსავლეთის პარტნიორობის ქვეყნებთან ღრმავდება და ერთობლივი სამეცნიერო აქტივობის ინდიკატორები ყოველწლიურად უმჯობესდება, ქართველი მეცნიერები კიდევ უფრო აქტიურად უნდა ჩაერთონ ორმხრივ და მრავალმხრივ პროგრამებში.

ქართველ მეცნიერებს ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი საერთაშორისო სამეცნიერო-კვლევით ინფრასტრუქტურაზე და ბაზებზე, მიუხედავად იმისა, რომ შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი თანამშრომლობს ELSEVIER-თან (წვდომა ელექტრონულ ჟურნალებსა და მონაცემებზე 21 საჯარო დამოუკიდებელი კვლევითი ინსტიტუტისა და კვლევით უნივერსიტეტისგან შემდგარი კონსორციუმისთვის) და იხდის წლიურ საწევრო გადასახადს ბირთვული კვლევების ევროპული ორგანიზაციისა (CERN) და დუბნის ბირთვული კვლევების გაერთიანებული ინსტიტუტისთვის (DUBNA).

კონკურენტუნარიანი, ხარისხიანი კვლევების წარმოებისა და ტექნოლოგიური ტრანსფერის ეფექტური ინიცირებისათვის, აგრეთვე, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია კვლევით უნივერსიტეტებსა და ცენტრებში არსებული სამეცნიერო აპარატურისა და აღჭურვილობის, პროგრამული უზრუნველყოფის განახლება, შენახვის, ოპერირებისა და გამოყენების საერთაშორისოდ აღიარებული ნორმებისა და მიდგომების დანერგვა და შესაბამისი საგანმანათლებლო კომპონენტის ინტეგრირება.

გლობალური ცოდნისა და ინოვაციების განვითარების გაზიარება სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება საქართველოსთვის. იმისათვის, რომ მსოფლიოში მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების სისტემაში დაგროვილი ცოდნა ხელმისაწვდომი გახდეს და ჩვენი ქვეყნის სისტემა ჩართოს მსოფლიოში არსებულ მნიშვნელოვან ინოვაციურ ცენტრებსა და ბაზრებში, აუცილებელია კვლევისა და ტექნოლოგიების სფეროში საჯარო და კერძო სექტორის თანამშრომლობის ინტერნაციონალიზაცია. მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების (STI) სისტემაში ჩართულობა სამიზნე ჯგუფებმა და ძირითადად მოთამაშეებმა უნდა მოიძიონ ინოვაციისთვის ყველაზე შესაფერ-

რისო გარემო, გამოცდილი პერსონალი და მიიღონ წვდომა სტრატეგიულ კლიენტებსა და ბაზრებზე. მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების პოლიტიკის მხრივ, მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ადგილობრივი მონაწილეების დაკავშირება მსოფლიოს წამყვან ცოდნისა და ინოვაციების სისტემებთან.

სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა განხორციელდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტით, ასევე, ქვეყნის ძირითადი მონაცემების და მიმართულებების დოკუმენტით (BDD) გათვალისწინებული პასუხისმგებელი უწყებების ასიგნებების ფარგლებში.

ლიტერატურა:

1. იაკობაძე მ. (2019). უმაღლესი განათლების დაფინანსების უცხოური გამოცდილება და საქართველოს პრაქტიკა, გვ 9
2. მაჩაბელი გ. (ივლისი 2020). განათლების სახელმწიფო პოლიტიკა და რეფორმების სტრატეგიული დაგეგმვა. განათლების პოლიტიკის დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი.
3. ჯოჯუა. ნ (2020). უმაღლესი განათლების როლი და ფუნქცია ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარებისათვის, ეროვნული თავდაცვის აკადემია.
4. ჩახაია ლ. (2020). უმაღლესი განათლებისა და კვლევის დაფინანსება და და ფინანსური მართვა.
5. საქართველოს ნებაყოფლობითი ეროვნული ანგარიში, 2020
6. ფინანსთა სამინისტრო, 2020 წლის კვარტალური ეკონომიკური მიმოხილვა, გვ.7
7. საერთაშორისო სავალუტო ფონდი თანამშრომელთა ანგარიში ქვეყნების შესახებ 2020 (მე-7 გადახედვა)
8. მსოფლიო ბანკი, ბოლოდროინდელი ეკონომიკური სიახლეების მიმოხილვა
9. ბიზნესის წარმოების ინდექსი, 2020
10. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. www.geostat.ge
11. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო
www.mes.gov.ge;
<http://mes.gov.ge/uploads/files/ganatileba-prezentacia.pdf?fbclid=IwAR2PcFjVIDMDK14BGKiS610KWFnNvpZqdfpUkwmuYMybhN47-PGIhIWdR7M>
12. Heritage.org 2020 ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი
13. საქართველოს სტატისტიკის სამსახური, 2021 წლის სტატისტიკა ცხოვრების დონის შესახებ
14. მთავრობის დადგენილება №238, 1 ივნისი, 2015.
15. მსოფლიო ბანკი, ბოლოდროინდელი ეკონომიკური სიახლეები მიმოხილვა
16. მსოფლიო ბანკი, ქვეყნების ახალი კლასიფიკაცია შემოსავლის დონის მიხედვით: 2019-2020
17. შრომის ეკონომიკა, ავტორთა კოლექტივი, თსუ,თბილისი, 2016 წ, 160 გვ.
18. დევიდ ნ. უელი. ეკონომიკური ზრდა. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა – 2016 წ. (წიგნი ხელმისაწვდომია თსუ ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ბიბლიოთეკაში), 297 გვ.
19. Jones, P. W. (1999). *Globalisation and the UNESCO mandate: Multilateral prospects for educational development*. International Journal of Educational Development, 19(1), 17-25.
20. Little, A. W. (1996). *Globalization and educational research: Whose context counts?* International Journal of Educational Development, 16(4), 427-438.

21. Alexis H. (April 2020). *Global education sector urged to face pandemic challenges together*. Daily global newspaper.
22. Private higher education establishments in Europe — the present condition and prospects of development / [ed. by Jozef Szablowski]. — Bialystok, 2005. — 220 p.
23. https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%91%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1_%E1%83%9E%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%98
24. https://www.lbcnews.co.uk/uk-news/cambridge-university-announced-move-to-hold-all-le/?fbclid=IwAR1p0ooCcl8_g6Z11hePtN76aaQcgl611P5jAY64T8m-3zC0PpzwIVJncDU
25. <https://forbes.ge/blogs/saqarthvelo-globaluri-konkurentunarianobis-reitingshi/>
26. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/25376568.html>

The Role of Financing by International Donor

Organizations in the Globalization of Georgian Higher Education

Mariam Melikidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

PhD student

SUMMARY

Education is no longer viewed as critical only to the economic and social development of a country – in a globalized world, its impact extends to the international arena. International aid agencies, therefore, have a stake in ensuring that developing countries take the necessary steps to provide education to their citizens. Donors can support efforts by developing countries to reduce such obstacles as regulatory and administrative barriers, fees and financial requirements, corruption in public administration, socio-cultural attitudes and lack of key business services.

In general, the patterns of international financial assistance to Georgia demonstrate the coherence with the major reform priorities of the country, Improving the quality of education and vocational training remains key to increasing the skills of the labor force and raising potential output in the medium term. Georgia is currently implementing the Unified Strategy of Education and Science (2017-2021) and the Strategy of Vocational Education and Training (2013-2020). The strategies are based on the principle of lifelong learning and aim at achieving a high level of accessibility and quality of education at all levels.

The Ministry of Education and Science of Georgia, with the support of the development partners, started actively working on the unified strategy and action plan for education and science for 2022-2032 that also includes the new TVET strategy (2021-2025). The unified strategy for 2022-2032 will be the main policy document of the Ministry, which will cover all areas of the education system: pre-school education, general, vocational and higher education, adult education and science.

Donors should provide technical assistance and capacity building targeted at supporting the formulation of competition policy and strengthening institutions responsible for enforcing competition law. A great deal of

hard work on the part of donors and governments has gone into the development of the education sector plans. In this context, the government needs to take charge of the development agenda to utilize donor support strategically.

This article traces the role donors have played in the development of national education policies and reform agendas over the decades. It also identifies key turning points at the national and international levels that have led to the introduction of new initiatives or a change in the direction of donor support.